

DU DANSKE LAND - OG VAND

sejleroplevelser

PÅ TOGT I KATTEGAT

PÅ TOGT I KATTEGAT

ET OVERBLIK

Kattegat er måske ikke et ocean men såmænd stort nok til, at man kan føle sig rigtigt på havet. Med et areal på 21.000 km² ligger Kattegat pænt klemmt inde mellem Skagerrak i nord og Sund og Bælter i syd mens Jyllands og Sveriges kyster holder sig pænt på flankerne.

Der er vand nok i Kattegat, hvilket godt kan virke skræmmende på nogle sejluentusiaster, der måske mest gør det i fjerne og langs vores dejlige kyster. Gamle søulke, der færdedes trygt på de syv have, var særlig opmærksomme på de krappe bølger i Kattegat. Kaptajnerne på skibe fra Hansestæderne og fra Holland anså farvandet for vanskeligt at besejle på grund af de mange grunde og snævre passager. Kaptajnerne sagde derfor, at farvandet var snævert som et kattehul. Deraf navet Katt = kat og gatt = hul.

Begiver du dig ud på dette "hav", så husk som altid at tage den sunde fornuft med, gør dine forberedelser grundigt og vær agtsom. Tjek altid vejrudsigten, brug kun opdaterede søkort og pålidelige elektroniske instrumenter, og så skal du selvfølgelig have en VHF

radio ombord. Og gerne en med AIS, så erhvervsskibene kan se dig og bedømme, om du er til fare for dem. Så klarer du og skibet flot turen til de spændende øer, som ligger der ude midt i det blå.

For selv om der er langt til kysten fra midten af Kattegat, så er du ikke alene. Langt størstedelen af den nord-syd-gående trafik fra Storebælt og Øresund går øst om Anholt og følger T-ruten. Der er tværgående trafik mellem Øresund og Århus og Ålborg. Der er færgeruter, der forbinder Århus/Ebeltoft og Odden og Fredrikshavn-Gøteborg samt Grenå og Varberg. Så der er nok at se på og følge med i og tage sig i agt for på sejlturen.

Belønningen for at nå sikkert frem til Anholt, Læsø og Hirsholmene er stor. Den unikke natur er altid en attraktion. Stilheden og storheden ligeså. Særligt på Anholt og på Læsø får man også et enestående indblik i stolte øboeres stadige og stædige kamp for at opretholde tilværelsen. Mennesker og natur i kamp og i samklang har altid været en livsbetingelse på disse kanter.

Tekst og tilrettelæggelse: Frank Flemming Pedersen, FFP Kommunikation

Danske Tursejlere siger tak for lån af foto til Visitdenmark, Visitlæsø, Visitdjursland, Colourbox

PÅ TOGT I KATTEGAT

Anholt ligger som en god lille smørklat midt i den store skål med risengrød. Blot 11 km lang og 6 km på det bredeste stykke er øen i Kattegat. Men trods sin lidenhed tiltrækker den mange tusind turister hvert år, heriblandt naturglade lystsejlere. For det er naturen, der lokker folk til øen. Mod vest er Anholt pænt bakket, mens den østlige del af øen, der udgør ca. 80 %, er et fredet naturområde.

Vi ankommer til Anholt midt på eftermiddagen, hvilket er noget af en satsning, for vi er midt i højsæsonen, og Anholt Havn kan godt være tætpakket på dette tidspunkt. Men som altid er vi heldige med at få en plads. Hjemmefra har vi gjort vores forberedelser, og vi ved, at der er anduvning fra syd og vest, og vi er opmærksomme på den uafmærkede sten 0,5 sm syd for indsejlingen. Strømmen løber på tværs af indsejlingen, og fortøjning sker ved flydebroer med hækbøjer.

Havnen tager sig dejligt ud i eftermiddagslyset. Faciliteterne i havnen er gode, og der er masser af liv og nok at se på. Og med den skønne strand som nabo, føler vi os allerede godt tilpas og klar til at udforske øen. Vi har udvalgt et par naturoplevelser, som vi vil have med hjem fra vores besøg.

ØRKENEN, FYRET OG SÆLERNE

På Anholt vandrer eller cykler man. Cykling i Ørkenen er ikke tilladt, og der er ingen vej eller cykelsti til fyret på den nordøstlige side af øen. Her må apostlenes heste træde til. Ørkenen, der faktisk består af ret flad hævet havbund, hvor vindblæste klitter ind

imellem har dannet lave bakker, dækker 80 % af den østlige del af Anholt. Landskabet står noget i kontrast til de øvrige 20 % mod vest, der med sine morænebakker kan minde lidt om Mols Bjerge. Det er her vi finder Sønderbjerg (48 m) og Nordbjerg (39 m), som på en klar dag byder på udsigt til Jylland og Sverige.

På vores vandretur gennem Ørkenen ser vi, at den ikke er helt udslukt for liv. Masser af lav – op mod 250 forskellige typer – og anden flora klæder de sandende vidder. Vi observerer også en række spor fra harer og rådyr.

Vi nærmer os fyret, som er udset til at være frokostdestinationen. Sulten og tørsten gnaver lidt efter den pæne vandretur, og madpakken fortæres hurtigt, mens vi lige opsummerer fyrtårnets historie. Det er oprindeligt bygget i 1561 på øens østerende, hvor det farlige rev, Knobben, rager ud mod øst. Det fyrtårn, vi ser i dag, er fra 1788. Den runde fod på fyret byggede englænderne, da de i 1809 besatte Anholt for at sikre sejladsen i Kattegat. Danskerne havde nemlig slukket fyrene på de vigtige sejlruiter, hvilket generede englænderne så meget, at de besatte øen og startede fyret op igen. Englænderne byggede også en kasemat omkring fyrets sokkel og en sekskantet skanse med kanoner, volde, grave og palisader. Det samlede fæstningsværk fik navnet "Fort York" og husede en garnison på 380 marinesoldater.

SÆLERNE VED TOTTEN

Vi er absolut ikke alene på denne Anholts udpost. En hel del andre turister har fundet vejen til fyret og til

et af øens store højdepunkter: sælspotning. Ved fyret ligger et observationshus kaldet "Sælspotten", hvorfra man med en god kikkert kan følge sælerne på nært hold. Totten på Anholt's østlige sandspids er helt og holdent forbeholdt de spættede sæler og gråsælen, som holder til på sælreservatet. Reservatet er lukket for offentligheden, for sælerne er sårbare over for forstyrrelser, når de har unger.

FLAKKET

Vejen tilbage til havnen føles måske ikke så mærkeligt lidt længere end udturen. Men oplevelserne ved fyret og Totten er opløftende og har givet benene fornyede kræfter. Kort inden vi når havnen, passerer vi stranden ved Flakket, som er endnu et spændende naturområde med strandvolde, lave enge med rørskov og små søer. Et sandt Eldorado for de utallige fugle, der yngler i området.

> FAKTA

SÅDAN SYDER DU DIT EGET SALT

Du skal bruge saltholdigt (grund)vand, sydepander og masser af træ. Fyld sydepanderne med saltvand og varm dem op til lige underkogepunktet. Når saltkoncentrationen er 26 % udkrystalliserer saltet sig på overfladen af vandet. Sænk temperaturen til 50-60 grader, og lad saltet synke til bunds i panden. Skub saltet sammen og skovl det op i kurve, så det kan dryptørre. Affugtning foregår på tørreloft, og derefter er saltet klar til brug.

Kilde: Læsø Saltsyderi

ANHOLT-LÆSØ

Vi er tidligt på færde, har vinket farvel til den lille naturperle, som Anholt er. Kursen er sat mod Læsø, hvor havnen i Vesterø, der er den største af øens to havne, skal være hjemsted for os i den næste tid.

Vesterø Havn summer af liv. De store færger lossere deres last af turister og øboere af, mens fiskekutterne i et andet havnebassin tidligt om morgenen har travlt med at losse deres fangster af jomfruhummere, rødspætter og torsk. Tæt på havnen ligger så købmandsbutik, restauranter, fiskehandlere og hoteller og en næsten endeløs børnevenlig badestrand. Og så er der selvfølgelig alle lystbådene fra mange nationaliteter. Læsø er et trækplaster i Kattegat.

Det er ikke svært at komme rundt på øen. Hvis vejret, jernhestene eller apostlenes heste skulle svigte, så er der gratis bus fra Vesterø Havn over Byrum og Bangsbo til Østerby og retur. Ad denne rute kommer man tæt på rigtig mange af seværdighederne. Vi har ikke travlt. Vi har nogle dage foran os, og da vejret er fint vil vi cykle og vandre til vores udflugtsmål.

LÆSØ MOD SYDVEST

Vi har plottet byen Byrum ind på kortet. Den ligger blot 7 km. fra havnen og er Læsøs største by med 440 indbyggere. Det går stærkt på de velsmurte cykler, men på vejen når vi da at se Byrum kirke, som er en af landets ældste kirker. Og en af de få rødkalkede af slagsen. Kirken er Læsøs største og den eneste, der har hvælvinger gennem hele kirkerummet. Der er seks krydshvælvinger og en tredelt hvælving i korpo-

lygonen, hvilket man først helt forstår, når man træder ind i kirkerummet.

Straks efter kirken støder vi på Luddes Hus, hvor de opsatte flag fortæller, at Læsø Kunstforening har en udstilling i huset. Her er der hen over sæsonen skiftende udstillinger af skulpturer, billeder, fotografi og kunsthåndværk.

I udkanten af Byrum passerer vi Læsøtårnet, som er et 17 m højt udsigtstårn. Også dette bygningsværk er rødkalket, og fra tårnets top er der en vidunderlig udsigt over øen og havet. Tårnet blev opført i 1927 af træskomager Thorvald Hansen, som byggede tårnet af hjemmestøbte mursten.

Syd for Byrum ligger Læsø Saltsyderi, hvis virke bidrager til den gode smag ved middagsbordet. Man har sydet salt på Læsø siden den tidlige middelalder, og i en målestok så man kan sige, at det var den første industri i sin tidsalder. Salteventyret, der bragte god økonomi til øen, stoppede i 1600-tallet, da Læsø på dette tidspunkt var ryddet for skov. Uden brænde ingen ild. Og uden ild ingen saltsydning. Saltsyderiets to hytter har i alt 3 pandeanlæg, og der laves salt hele året. Hele 64 tons bliver det til. Det er meget spændende at se, hvordan det gamle håndværk bliver udført over de åbne sydepander.

Fra saltsyderi til sandstrand. Vi kører mod vest for at komme til Kongestranden og øen Stokken. Denne 5 km lange smalle ø ligger blot 50 m fra Læsøs fastland, så for at komme derover skal man gå gennem vandet.

Og det er der rigtig mange turister, der gør, for belønningen for anstrengelserne er en lang sandstrand og uspolet natur.

De 6 km retur til Vesterby Havn går glat, og efter en lang og begivenhedsrig dag på cyklen, er det tid til at fortære nogle af de lokale specialiteter til aftensmaden. Vi kan anbefale jomfruhummere med tilbehør af de friske råvarer, som vi på dagens tur havde købt i de mange vejboder. Der er masser af opskrifter at vælge mellem. Gå selv på jagt, og find jeres yndlingsret.

LÆSØ MØD ØST

Vores udforskning af øens østlige del starter "På Lynget" på Læsø Museum øst for Byrum. På Lynget er en firelænget gård, der siden 1938 har været museum. Den er smuk og velbevaret og giver et skønt indtryk af, hvordan en Læsøgård har set ud og været indrettet med bilæggerovne, alkovesenge, åbne ildsteder, brønd på gårdspladsen. Især det imponerende og karakteristiske tangtag, tænget af ålegræs, er en oplevelse. Lynggården sidste beboer var Sine Krogbæk. Hun blev født på gården i 1865, og levede der til sin død i 1949.

Videre østover når vi Læsø Glaspusteri, hvor det er muligt på tæt hold at følge tilblivelsen af de smukke glas. Det er forunderligt at se, hvordan den rødglødende glasmasse blæses og formes til de færdige glasprodukter. I butikken fristes man da også til at købe hele sortimentet med hjem.

Fra Glaspusteriet cykler vi til Hedvigs Hus, som er endnu et fint eksempel på et Læsøhus opført af stran-

dingstømmer og tang. Hedvigs Hus hører under Læsø Museum, og de 6 tdr. land store udenomsareal dyrkes af frivillige i et huslaug. I Hedvigs Hus formidles da også historien om tiden, da læsøboerne levede af jorden og havet.

Nord for Hedvigs Hus ligger Østerby med øens anden lystbådehavn, godt udrustet med alle moderne faciliteter og spisesteder på havnen. Her er også godt fyldt op ved broerne, og børn og voksne muntret sig ved den nærliggende badestrand og på minigolfbanen.

Vi gør et sidste stop ved Læsø Uldstue, inden vi når øens østkyst. Her forarbejder og sælger de alskens lækre uldsager og håndarbejdsremedier. Vi havde på forhånd set en brochure, hvor der stod "Kom bare ind, du er velkommen", og det passer så fint. Ikke sært at mange besøgende lader sig friste af atmosfæren og venligheden og køber lammeskind, garn, strik og opskrifter, vævede uldklæder, plaider og metervarer, filtsko, ulddyner og andet brugskunst med hjem.

Øst for Østerby venter der os en stor naturoplevelse. Det store klitterræn, som strækker sig fra Danzigmand i nord til Bløden Hale i syd, byder på et interessant dyre- og planteliv. Ved Bløden Hales vestlige ende er det bedste sted at studere fuglene. Danzigmand er en meget høj og imponerende klit, hvorfra der er et

> FAKTA

I en lang periode udgjorde de mange strandinger ved Læsø en livsvigtig indtjening for læsøboerne. Det fortælles at aftenbønnen lød "men er det Herrens vilje, at de skal strande, så lad det da ske på vores revler". Danzigmann er opkaldt efter et skib fra Danzig, som strandede i 1741.

Kilde: www.geocoaching.com

flot udsyn til f.eks. sælhunderevet mod nordvest. Og med lidt held kan man se dyret, revet er opkaldt efter.

HIRSHOLMENE

På Anholt var vi faldet i snak med et sejlerpar, der havde været en tur forbi Hirsholmene, og deres beskrivelse af naturen her fristede os til at lægge vejen forbi. Hirsholmene er navnet på en øgruppe i Kattegat, sådan ca. 7 kilometer nordøst for Frederikshavn. Alle øerne er fredet, og kun den næststørste ø, Hirsholm, er beboet. Og det endda kun sparsomt. Til gengæld er her et fantastisk fugleliv, og mange sjældne fugle yngler og hviler ud på holmene.

Havnen er ganske uden faciliteter bortset fra et saltvandsskyllende toilet, og øens stier fører ikke så vidt omkring, at der behøves kort og kompas på spadseturen til f.eks. kirken og fyret. Hirsholmene Kirke stammer fra 1641, hvor adelsmanden Otto Skeel lod kirken opføre i bindingsværk med stolper af egetræ. Kirken er pæn stor og er udstyret med et usædvanligt stort vindue, hvorfra de stedlige lodser under gudstjenesten kunne observere efter skibe, som havde behov for lodstjeneste.

Hirsholm fyr er et lyspunkt her mod nord. Det nuværende 27 m høje fyr er bygget i 1886-87 af lokalt granit. Det er opført på øens højeste punkt, Ørnebjerg, der lægger ekstra 6 m til højden.

Desværre har vejrudsigten, der lover regn og mere blæst end godt er, sat en stopper for denne tur nordover. Så vi forlader Læsø og søger mod Jyllands østkyst, og håber vi får mere moderat vejr til hjemturen. Vi har været på en skøn tur i Kattegat, hvor ølivet er godt. Fik vi set det hele? Fik vi set det meste? Fik vi set det væsentligste? Hvis ikke, så må vi tilbage.